

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Poetica astronomica

Hyginus, Gaius Iulius

[Venedig], 22. Jan. 1485

De sole & lunatac ceteris planetis

[urn:nbn:de:bsz:31-249028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-249028)

notio polo diximus. Aquarius exoriens: ad dimidiã partẽ
corporis equi pedes secum de terra ducit: & caput cum ceruice
pegasi. At etiam centaurus a cauda ad humeros uirilis corpo-
ris occidit: cum hydrẽ capite: & ceruicib⁹. Piscibus exorien-
tibus: occidit reliquũ hydrẽ corpus: & ipse Centaurus. Exorir
autẽ piscis qui notius uocatur: & andromedẽ dextra pars cor-
poris.

De Sole & luna: ac ceteris planetis.

Ic igit exorientib⁹. xii. signis: reliqua corpora oc-
cidere & exoriri uident. Sed ut ante dixim⁹: nũc
protinus de solis cursu dicemus. Necesse ẽ enĩ so-
lem: aut ipsũ per se moueri: aut cum mundo uerti
uno loco manentẽ. Quod si maneret: necesse erat
eodẽ loco occidere & exoriri. a quo pridie fuerit exort⁹: quẽ/
admodum signa eodem loco semp oriuntur & occidunt. Prẽte-
rea si ita esset: necesse erat: dies & noctes oẽs equales esse: ut q̃z
longus hodiernus dies fuerit: tam longus semp sit futurus. Itẽ
nox simili ratiõẽ semper equalis permaneat. Qd̃ quoniam nõ
est: illud quoq; necesse ẽ cũ uideamus esse dies inæquales: & so-
lem alio loco hodie occasurũ: & alio heri occidisse. Si igit aliis
locis orit̃ & occidit: necesse est eũ moueri: nõ stare. Solem autẽ
contra mundi motum currere: sic possumus intelligere. Euenit
enĩ ut duabus ex causis sidera nõ possumus uidere. Quarũ una
est cum abierint infra terrã: nostrũ quoq; effugere cõspectũ: ita
ut inferius hemispberio ostendit. Altera autem est ratio: quod
ppter fulgorem solis & uim maximã luminis sidera obscuren-
tur. siue quod stellis obsistit: ne candor earũ ad nostros perue-
niat aspect⁹: siue sua magnitudine luminis officit oculis nostris
ne prẽter eius ignem aliam rem superiorem pspiciamus. Quod
magis uerisimile uidetur. Neq; enim solis ignem eiufmodi ui-
demus. cuiusmodi reliquos ignes intelligimus. Sed ita lumen
auertit nostrum: ut ipse quoq; nobis non igneus: sed albus esse

uideatur. Præterea in unaquaq; nocte. xi. signa necesse est appa-
rere. ideo q̄ uno signo sol ipse nixus: iter cōficere uidetur: cui⁹
figuram corporis ipse suo lumine obscurat. Cum eo enim signo
& occidere & exoriri uidetur. Nonnulli dicunt nos. xii. signa
dūtaxat hac ratione p̄spicere posse: si in ei⁹ signi prima nouissi-
maq; pte cōsistat. Habēt enī. xii. signa partes ei⁹dem modi: ut
unūquodq; eoz in longitudine habeat partes. xxx. In latitudi-
ne autē ptes. xii. Itaq; euenit ut in longitudine signorū annus
sit. In latitudine autem singuli dies sint. In prima parte signi ni-
hilominus nos reliquū corpus eius signi uideri posse nonnulli
dicūt. Simili ratiōe & si fuerit in extrema pte signi: qđ fieri nō
potest. Nā cū sol sit ī qualibet pte signi & exoriat: ita magnū ui-
detur habere fulgorē: ut oīa sidera obscurat. Illud tamen potest
euenire: ut cū sol sit in prima parte signi & occidat: reliquū cor-
pus ei⁹ signi appeat. Sed certi⁹ & ueri⁹ est. xi. signa q̄ duodecim
apparere posse. Præterea querit quare sol cōtra mūdi inclina-
tionē currēs: uideat cum ipsa sua sphaera occidere & uerti. Nā si
sol contra siderū occasū curreret. De ariete ad pisces: nō ad tau-
rū trāsiret. Exoriri etenī ante pisces q̄ aries occidere p̄spiciunt
& ita mūdi uerti uideat: ut prius pisces q̄ aries occidant. Itaq;
dieb⁹. xxx. sol in ariete currens: & ei⁹ corpus obscurans: sic dū/
triginta dies sol uideat ab eodē loco surgere: ex quo loco taur⁹
ante exoriri uidebat. Igit̄ apparet solē ab ariete ad taurū trāsire
Quod si ita est: necesse est eum contra mundi inclinationē cur-
rere. Quare autē euenit ut ante diximus: qđ uidetur cū mundo
sol uerti. Eius similis hęc causa est: ut si quis ī nauiculę rostro se-
dens: inquirat ad puppim trāsire: & nihilomin⁹ ipsa nauis iter
suū conficiat. Ille quidem uidebit̄ contra nauiculę cursum ire:
sed tamen eodē perueniet quo nauis. Hoc autē sic etiam faci-
lius intelliget̄. si nauim diuiseris in partes trecentas sexaginta;
quēadmodū sol diebus. ccc. lx. simul mundum transigit. eodem

modo ut ante diximus si nauis sit diuisa : & i una parte de .ccc.
 lx. constituaſt quilibet eorum. Nauis autē habet unius diei cur
 ſum: ille quide contra nauim ire. Sed cū ea ad locum definitum
 puenire intelligeret. Nō enim extra nauim eſt: quia roſtro ad
 puppim tranſit. Sed ipſa uauim continet. Item ſol cum p ipſū mū/
 dum iter conficiat: & eo contineatur: uidet contra mundū ire:
 ſed cum eo puenit ad occaſum. Cum enim mundus trecencies
 & ſexagies ſe conuerterit: tunc ſol iter annuū conficit.

debeat
 Nos autem
 & confuſionem
 quere uolunt
 tam ſcripſit
 nomina dicit
 nos nō car
 eorum re
 & dicimus
 & mouerit
 min tam
 & ſol dies
 in quant
 am ad al
 bis .xxx. p
 in alio
 in nobis
 potius car
 quoy ſequ
 relimo tam
 tam tranſe
 telligatur
 in oporteb
 qui utriq
 cum alien
 cas. Lum
 ne tunc p

101

Voniam de sole quę uisa sunt nobis utilissima esse
litteris mandauimus. Nunc de luna dicemus. Et si
alta conati perscribere: uelut natura uoluminis ad
hoc loci deuenimus: ne nonnullis incaute huius ra-
tionem relinquētes: aut propter magnū laborem
deficisse: aut inscientia superati: nō ualuisse persequi uideamur
Nos autem nonnullorum existimationis timendę causa persequi
& consuetudinis nostrę rationē demonstrasse. Sed quod alterius
queri uolumen hoc plecto nō uoluimus: nec tam diu rem cogi-
tatam scripto aliorū ad desiderium adducere. Pręterea cū reliqua
omnia diligentissime persecuti fuerimus: alienum uidetur esse
nos nō eandem persequi causam. Quare sicut ante diximus ad in-
ceptum reuertemur: & necessario totidem uerbis de luna ac so-
le dicemus ita. Lunam a sole per alios exortus & occasus. necessē
est moueri: nō stare. Idque facilius quę de sole licet intelligere: neque
enim tam magnus ardor eius est ut officiat oculis nostris: neque
ut sol dies. xxx. unoquoque signo uebitur: ut difficile sit intel-
ctu quanta particula luminis: aut ipsius signi superesse uidetur
cum ad aliud transierit signum. Lunam enim cum. xii. signa die-
bus. xxx. percurrat: licet intelligere duobus diebus & sex ho-
ris. in alio signo esse. Hanc autem cum a sole lumen accipiat: &
ita nobis lucere uideat: nō est uerissimile: de tam multis causis
potius eam constare quę moueri. Si enim suo lumine uteret: illud
quoque sequebat: eam semper equalem esse oportere: nec die tri-
cesimo tam exilem: aut omnino nullam uideri. Cum enim to-
tum transfegerit cursum. sola autem ad aliud transire signum in-
telligatur. Pręterea si suo lumine uteret: huius nūquam eclipsem fie-
ri oportebat. Sed ne dubium fiat quare solis eclipsis fieri possit:
qui utrisque lumen dare supra sit dictus. Lunę autē nō facile fiat:
cum alieno lumine utatur. Eius hęc uerissima: ut arbitramur: ē
causa. Luna enim cum ex toto mundo & omnibus stellis maxi-
me terrę proxima uideat: & ad acies nostras pueniat. Et quodā

tempore torrens pueniat ad eundem locū signi quod sol uebit
obseruare lumen eius a nostro conspectu uideatur. Hoc autem
maxime euenit die nouissimo cum luna transierit ī duodecim
signa. Et cum sol ad aliud signum transire uideatur: & proxima
fiet illi. Quod euenire, sic etiam potest itelligi: ut si quis alicui
manum planam ad oculos admouerit quanto magis sic fecerit:
hoc minus ille uideri poterit: & quanto longius ab eo discesse
rit: hoc magis illi omnia poterunt apparere. Simili ratione, cū
luna ad solis locum peruenit: tunc proxima eius uideatur esse:
& radios eius obturare: ut lumen emittere nō possit. Cum autē
luna ab eo loco discesserit: tūc sol lumen eiicit: & ita ad nostra
adiicit corpora. Lunę autem eclipsis sic euenit: cum prope una
dimensione sit luna cum abierit sol sub terrā dūtaxat hoc mo/
do: ut p̄ mediam terram si quid directum traieceris contingere
possit solem sub terram. Lunam autē supra terram. Quod cum
ita euenit: necesse est solis radios propter magnitudinem terre
ita esse dimissos: ut lumen eius quo luna lucet non possit ad eā
peruenire: & ita existimatur fieri eclipsis lunę. Quę si suo lumi
ne uterēt: licebat ne apparere quidem nunq̄ solem. ideo q̄ lu/
na nihilominus luceret. Sic nanq̄ accipit lumen: ut luceat cum
sol uenerit per terras: sed nō ut aliquem locum conclusiorē to/
tumq̄ spaciū impleat lumine. Si quis nostrum steterit in eo lo/
co: quo sol maxime lucet: reliquis partib⁹ lumen a sole accipiēs
prebebit. Id in luna fieri inuenitur. Eam solis lumine accepto,
lucere nōnulli existimant reuibratione. Cū dicitur sol in ariete
aut in quolibet signo esse eum supra ipsas stellas arietis iter fa/
cere. Qui autem hac ratione utunt̄, longe a uera ratione errant
Nam neq̄ sol neq̄ luna proxime sidera apparent. Hac etiā de
causa nōnulli septem stellas erraticas sinxerūt, adiungentes eo
dem sole & luna: qđ cum quinq̄ stellis feruntur: Luna eni prox
xime terra est. Itaq̄ diebus. xxx. totum mundum existimatur
trāsire. Id hac euepit ratione: si circulos qs̄ intra zodiaci ambi

tum fecerit: eosq; sic hoc intervallo finxerit: ut terra sit in me-
 dio: & unam a terra ad lunā mentionem fecerit: q; greci Τωνοϋ
 appellauerunt. Hunc autem quia nō certum spacium potuerūt
 dicere: tonon dixerūt. Hac igitur re: q; breuissimo circulo de-
 uebitur diebus. xxx. ad primum peruenit signum.

Luna

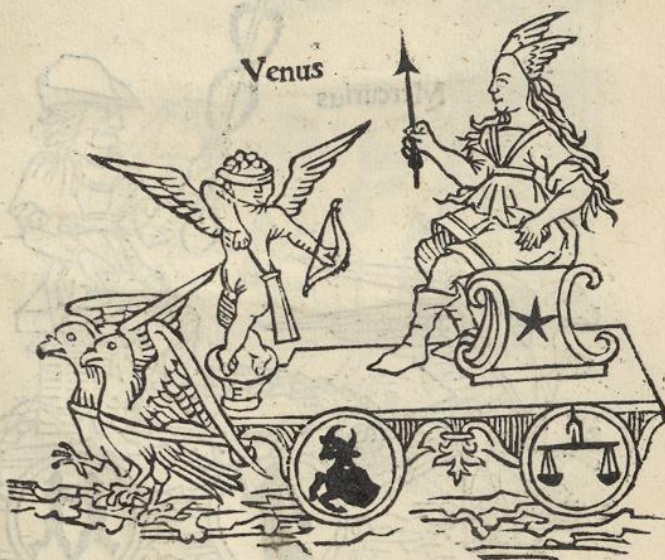

Ab hoc circulo abest circulus tonon dimidiū: quo loco Mercurii sidus uebitur. Itaq; dieb⁹. xxx. ad alterum signum transiens. Tardius ab hoc circulo abest tonon dimidiū: quo loco iter suum ueneris dirigit astrum. Tardius q̄ Mercurii stella conficiens cursū. Trāsit enim ad aliud signū diebus. xxx. Supra huius stellam solis est cursus qui abest ab hespero: quę est ueneris stella medietate toni. Itaq; cum inferioribus pariter peruolans uno anno idest duodecim. signa pcurrit tricesimo die ad aliud transiens signum. Supra solem igit & eius circulum Martis est stella quę abest a sole tono dimidio. Itaq; dicitur diebus. lx. ad aliud signū transire. Hunc orbem supra louis ē stella: quę abest a martis hemitonio. Itaq; uno anno ad alterum transit signum. Nouissima stella saturni quę maximo uebit circulo: hęc autem tono distat a loue. Itaq; annis. xxx. xii pcurrit signa. Ab ipsorum tamen siderum corporibus Saturnus abest tono uno & dimidio. Hac igitur ratione potes scire neq; solem neq; lunam contingere stellas: & nihilominus p zodiacū circulum uerti. Hinc etiam possumus intelligere: lunam minorē eē sole. Omnia quę proxima sunt nobis maiore necesse est esse: q̄ quę longo discedente interuallo uidemus. Igitur lunā uidemus proxime nos esse. Neq; eam maiorē nostro aspectui esseq; solem. Illud quoq; necesse est cum sol nō longe ablit a luna: & a nobis maior uideatur. si prope accesserit: multo maiorē futurum. Pręterea necesse est ut ante diximus: aut nullam stellam erraticā esse: aut solem pariter cum luna ut reliquas stellas errare. Si enim quisq; mihi potest demonstrare quinq; stellarum cursum & dicere: q̄ hodie quęq; coram ad aliud transeat signū: quę admodū de sole & luna fieri uidemus. & nihilominus suū efficit cursum nō est erratica. Si autē dubium est qđ hodie transeat: & ad aliud signū cōpari ratione cum luna feratur. & suū circulum dirigit: quemadmodum stellę quę sūt dubię. necesse est has quoq; errare. sed nō

109
euenit ut errent presertim cum suo tempore ad cursum reuer/
tant. Igitur ne stelle quidem: cum certo tempore ad suum signum
reuertant: possunt errare: nisi forte uolumus accipere excusatio/
nem quod duo corpora magna facilius possunt obseruari: quam singu/
le stelle: que non certos cursus conficienres uidentur apparere.

Sed stellas quinque nonnulli has aiunt esse Veneris
Mercurii: Iouis: Saturni & Martis. E quibus esse
maximam colore candido: nomine Hesperum: & eam
appellari Venerem. Hec stella non abest a sole lon/
gius duobus signis subter eius circulum colloca/
ta: sicut ante diximus.

Apparens autem maxime noctu. sed toto mense non plus inde
 ficiens potest uideri. Sed totus hesperus incertos efficit cursus
 non eodem tempore ad preteritum transiens signum.

Secunda stella est Mercurii nomine Stilbon totus
 acuto lumine: sed in aspectu non magnus. Hic autem
 a sole non longius abest signo uno. Qui semper eos/
 dem cursus efficit: modo nocte prima: modo autem
 ad solis exortus incipit apparere: nonnunquam etiam
 perpetuo: signis. iiii: est cum sole: rediens autem cum sole: non am/
 plius est quam tertiam partem signi.

Olis stella nomine Phaeton: corpore est magno: colore autē igneo: similis eius stelle: quę est in humero dextro Orionis. Hic p. xii. signa assidue ferri uideť. nōnunq; etiā cum solis ipsius siderib⁹ apparet: modo aliis partibus adiectis circuli. Hanc stellam nōnulli Saturni esse dixerūt. Redire autem ad signum annis. xxx. & quotānis nō apparere. Nō minus dies. xxx. nec amplius. xl.

Saturnus

109
Eliquū est nobis de martis stella dicere: q̄ nomine Pirois appellat̄. Hęc autē nō magno est corpe: sed figura similis est flāme. Nōnunq̄ autē cū ipsi solis sideribus concurrens: omnia puolat signa: sedens ad primū signum nō longius biennio.

Q̄d ad q̄nc̄q̄ stellas attinet: hucusq̄ satis arbitra / mur dictū. Nūc autē demonstrabim⁹ quib⁹ de cau / sis menses intercalent̄. Quoniā tēpus oē metimur die & nocte. mense & anno. Quib⁹ diē nobis diffi / nierūt. q̄z diu sol ab exortu ad occasū pueniat. No / ctis autē spaciū constituerūt esse. q̄z diu sol ab occasu: rursū ad exortū reuertat̄. Mense autē q̄z diu luna zodiacū circulū pducit. Annū autē uoluerūt esse: cū sol ab estiuo circulo redit.